

การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคน
ทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

Creating community mechanisms that are conducive to
coexistence in the aging society of people of all ages in the
agricultural community Sisaket Province

ธัญวรัตน์ แจ่มใส¹

Thanwarut Jamsai¹

Received : April 12, 2022; Revised : April 25, 2022; Accepted : April 25, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 6 พื้นที่ ได้แก่ 1) ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ 2) ตำบลดวนใหญ่ อำเภอวังหิน 3) ตำบลพยุห์ อำเภอพยุห์ 4) ตำบลยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย 5) ตำบลคูณ อำเภอกันทรารมย์ และ 6) ตำบลคู อำเภอ น้ำเกลี้ยง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อยจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 90 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ และนำเสนอแบบพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า

1. การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัย ส่วนใหญ่ชุมชนในจังหวัด ศรีสะเกษจะใช้กิจกรรมในการเชื่อมโยงให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุ จากหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การเพิ่มพูนความรู้ทักษะอาชีพ ดูแลในเรื่องการเข้าถึงสิทธิผู้สูงอายุอย่างเบ็ดเสร็จ หลักระกันสุขภาพถ้วนหน้า และการส่งเสริมการจัดตั้ง โรงเรียนผู้สูงอายุ และรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ชุมชนบางพื้นที่ไม่มีโรงเรียนผู้สูงอายุแต่มี สถานที่ที่ชุมชนได้จัดการให้เกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมมีทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากชุมชน จากนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของหมู่บ้าน ซึ่งทุกกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้คงความสามารถในการดูแลและพึ่งพาตนเองได้

¹วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ; College of Law and Governance, Sisaket Rajabhat University, Thailand; e-mail : thanwarut2010@hotmail.com

2. การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรม ประกอบด้วย 1) การสร้างกลไกโดยกระบวนการกิจกรรมรวมกลุ่มผู้สูงอายุ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพทางกาย จิต สังคม สติปัญญาและจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ และ 2) กลไกการดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง ช่วยเหลือ ส่งต่อ และฟื้นฟู ดูแล

คำสำคัญ (Keywords) : กลไกชุมชน, สังคมสูงวัย, กลุ่มคนทุกช่วงวัย, ชุมชนเกษตรกรรม

Abstract

This research was a qualitative research using a specific selection method consisting of 6 areas: 1) Bueng Burap Sub-district, Bueng Burap District 2) Duan Yai Sub-district, Wang Hin District 3) Phayu Sub-district, Phayu District 4) Yang Chum Noi Sub-district, Yang Chum Noi District, 5) Doon Subdistrict, Kanthararom District, and 6) Kub Subdistrict, Nam Klia District. Data were collected by in-depth interviews and small group discussions from 90 key informant target groups. and presenting a descriptive form The results of the study found that:

1. preparation for dealing with the situation of aging society Most of the communities in the province Sisaket will use activities to connect the elderly to participate in activities with a model of caring for the elderly from relevant local authorities educate about health Enhancement of professional skills Take care of access to the rights of the elderly such as pension universal health insurance and promoting the establishment of a school for the elderly and the model of caring for the elderly by the community Some communities do not have schools for the elderly, but there are places where the community has managed to create a community learning center for the elderly. The activities include activities that take place from the community. from the village development policy and strategy All activities are aimed at improving the quality of life for the elderly to maintain their ability to care for and be self-reliant.

2. Creating a community mechanism that facilitates coexistence in an aging society among people of all ages in an agricultural community consisting of 1) building a mechanism by the process of collecting older people's groups. related to

the care of the physical, mental, social, intellectual and spiritual health of the elderly; and 2) the mechanisms for caring for the elderly in dependent conditions, helping, referral, and rehabilitation.

Keywords : Community Mechanisms, Aging Society, Groups of People of All ages, Farming Community

บทนำ (Introduction)

จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนประชากร จำนวน 1,458,580 คน มีประชากรสูงอายุ จำนวน 243,028 คน (Registration Technology Development and Administration Division, Department of Provincial Administration, 2020) คิดเป็นร้อยละ 16.66 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นจังหวัดศรีสะเกษได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อพิจารณาภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดศรีสะเกษปี พ.ศ.2561 โดยรวมขยายตัว เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม ขยายตัวถึงร้อยละ 45.65 จากมูลค่าผลผลิตข้าวนาปี ยางพารา มันสำปะหลัง และหอมแดงที่เพิ่มขึ้น เป็นหลัก เสถียรภาพเศรษฐกิจ ในภาคการเงิน เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.06 สถานการณ์แรงงานจังหวัดศรีสะเกษประจำปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีกลุ่มอยู่ในวัยทำงาน (ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป) จำนวน 807,362 คน และเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม กว่า 409,902 คน คิดเป็นร้อยละ 71.83 ของผู้ทำงาน (Sisaket Provincial Labor Office, 2018) และจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและสถานการณ์ผู้สูงอายุกลุ่มแรงงานนอกระบบในภาคเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีผู้สูงอายุมากกว่า 100 ปี มีจำนวน 208 คน ผู้สูงอายุในชนบทที่เป็นแรงงานนอกระบบและอยู่ในภาคเกษตรกรรม อาศัยเพียงลำพัง ไม่มีลูกหลานคู่สมรสเสียชีวิต หรือลูกหลานอพยพไปทำงานต่างถิ่น มีปัญหาด้านการเงินเพราะรายได้มาจากการเกษตร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีงานทำหรืออาชีพเสริม และ ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้เป็นปกติสุข ถึงแม้ว่าปัจจุบันภาครัฐจะมีความพยายามที่จะสร้างระบบสวัสดิการหลักให้แก่แรงงานนอกระบบ อาทิ การประกันสังคม หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ในขณะที่ด้วยกันหน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการบูรณาการงานและความต่อเนื่องขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานจากหน่วยงานพัฒนาสังคม อาทิ กองทุนเงินกู้ยืมเพื่ออาชีพ เงินสงเคราะห์ในสภาวะยากลำบาก ระบบสวัสดิการสังคมหลักไม่เพียงพอกับความต้องการการบริการเชิงสงเคราะห์ระดับรายบุคคลไม่

สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนหากผู้สูงอายุขาดการรับรู้และความเข้าใจในสิทธิของตน

จากสถานการณ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหน่วยงานทางด้านวิชาการและบริการท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น อาทิ หน่วยงานด้านพัฒนาสังคม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่โดยเฉพาะผู้สูงอายุในกลุ่มแรงงานนอกระบบ รวมทั้งค้นหากลไกที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในประชากรที่สูงวัยกับกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนสังคมเกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ชนบท อันจะส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและแผนงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุแรงงานนอกระบบที่เหมาะสมในระยะยาว ตลอดจนทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นเป็นพลังสำคัญของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษารูปแบบกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัย ในชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และการสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษโดยพื้นที่ในการศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุ และหน่วยงานให้ความร่วมมือและมีการพัฒนาการทำงานเชิงรุกเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในอนาคต ประกอบด้วย 6 พื้นที่ ได้แก่ 1) ตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ 2) ตำบลดอนใหญ่ อำเภอวังหิน 3) ตำบลพยุห์ อำเภอพยุห์ 4) ตำบลยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย 5) ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ และ 6) ตำบลคู อำเภอน้ำเกลี้ยง ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อยจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 90 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ จากนั้นสรุปผลการศึกษา และนำเสนอแบบพรรณนาความ

1) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

- ประชากร ขอบเขตประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรทั้งเพศชาย เพศหญิงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 17,829 คน และเพศหญิง จำนวน 17,767 คนทั้งสิ้น 35,596 คน

- กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานผู้สูงอายุในชุมชนที่มีความอึดตัวของ การให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ใน 6 พื้นที่ โดยกำหนดให้เป็นผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพื้นที่ละ 10 คน รวมเป็น 60 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้นำกลุ่มฯ จำนวนพื้นที่ละ 1 คน คณะกรรมการกลุ่มฯ จำนวนพื้นที่ละ 2 คน สมาชิกกลุ่มอาชีพ หรือ กลุ่มกิจกรรมฯ จำนวนพื้นที่ละ 4 คน และตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพื้นที่ละ 3 คน

- กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) กำหนดพื้นที่ละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 90 คน โดยในแต่ละพื้นที่ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำสูงอายุ จำนวน 3 คน คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้สูงอายุ/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน ตัวแทนหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/เทศบาล จำนวน 1 คน ตัวแทนหน่วยงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/โรงพยาบาล/สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานส่งเสริมด้านผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน ตัวแทนศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 คน

2) เครื่องมือวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง มีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของพื้นที่

ตอนที่ 2 ยุทธศาสตร์/แผนพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/องค์กร ได้แก่ ยุทธศาสตร์/แผนพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/องค์กรชุมชนในการพัฒนาด้านผู้สูงอายุ/กิจกรรมของผู้สูงอายุ/กฎระเบียบแบบแผนของกลุ่ม/ชมรม/หมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ข้อมูลการเข้าถึงการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของสังคมสูงวัยในชุมชนเกษตรกรรม

ตอนที่ 4 การเข้าถึงระบบเศรษฐกิจของสังคมสูงวัยในชุมชนเกษตรกรรม เช่น อาชีพ รายได้ทั้งจากรัฐบาล และชุมชน

การเก็บข้อมูลในการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อวิพากษ์ในประเด็นการสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและการใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิดโดยใช้เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ได้แก่ การจดบันทึก การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการประชุมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อวิพากษ์การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ในการประชุมสนทนากลุ่มย่อย ได้แก่ การจดบันทึก การบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์รูปแบบกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยจะเริ่มต้นจากการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษามาจัดทำเป็นระบบโดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย (Research Results)

1. รูปแบบกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรม พบว่า จังหวัดศรีสะเกษได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัย ส่วนใหญ่ชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษจะใช้กิจกรรมในการเชื่อมโยงให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วม โดยมีทุกพื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจะมีทั้งกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ กิจกรรมทางสังคมที่เข้าร่วมในงานบุญประเพณี กิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพในผู้สูงอายุ

- รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง การดูแลส่วนใหญ่จะเป็นการดูแลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การเพิ่มพูนความรู้ทักษะอาชีพ ดูแลในเรื่องการเข้าถึงสิทธิผู้สูงอายุอย่างเบ็ดเสร็จ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นต้น โดยบางพื้นที่ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุรูปแบบ

หนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน

- รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ชุมชนบางพื้นที่ที่ไม่มีโรงเรียนผู้สูงอายุแต่มีสถานที่ที่ชุมชนได้จัดการให้เกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมมีทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากชุมชน จากนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของหมู่บ้านที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งทุกกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้คงความสามารถในการดูแลและพึ่งพาตนเองได้ ในขณะเดียวกันชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมโดยการสร้างพื้นที่ส่วนกลางให้ผู้สูงอายุได้นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรม โดยมีหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้สูงอายุ นั้นหมายถึงกระบวนการทำงานในการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุจะสมบูรณ์ได้ต้องเกิดจากชุมชนสร้างและหน่วยงานหนุนเสริมจะทำให้เกิดความยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังของชุมชน

2. การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรม พบว่า 1) มีการสร้างกลไกโดยกระบวนการกิจกรรมรวมกลุ่มผู้สูงอายุ โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ไม่ได้อยู่ในภาวะพึ่งพิงออกมาร่วมกันทำกิจกรรมซึ่งกลไกนี้จะช่วยกระตุ้นความสนใจในผู้สูงอายุให้เข้ามารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางสังคมและนันทนาการผ่านกิจกรรมในรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มส่งเสริมอาชีพในผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมจะมีความหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ และช่วยสร้างพื้นที่ทางสังคมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุเป็นทางเลือกเพื่อใช้เบี่ยงเบนความสนใจไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด และเป็นการสร้างความสุขอย่างหนึ่งให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นผู้สูงอายุตอนต้นอายุ 60 - 69 ปี และดูแลตนเองได้เป็นส่วนมาก รองลงมาคือผู้สูงอายุตอนกลาง มีอายุ 70 - 79 ปี และจำนวนน้อยสุด คือ ผู้สูงอายุตอนปลายอายุ 80 ปี ขึ้นไป โดยเลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนเอง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ มีความสอดคล้องต่อสภาวะต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้ 1.1) สุขภาวะทางกาย การรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุส่งผลต่อสภาวะทางกายของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก จากการลงพื้นที่ศึกษาผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมล้วนให้ความสำคัญต่อสุขภาพที่แข็งแรง การนอนหลับที่ดี การได้ทานอาหารอย่างมีความสุข การได้เคลื่อนไหวร่างกายใช้พลังงานความคิดร่วมกับเพื่อนวัย

เดียวกันเป็นความสุข ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายพัฒนาสุขภาพนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คือ การรับรู้ได้ว่าสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น มีความสุขและมีสังคมมากขึ้นเป็น การแบ่งปันความรู้สึกของกันและกัน 1.2) สุขภาวะทางจิตใจ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อดูแลสุขภาพของ ผู้สูงอายุสามารถสร้างการรับรู้ในผู้สูงอายุให้ตระหนักต่อการดูแลสุขภาพกายและการดูแล สุขภาพจิตใจต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง เพราะการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ดูแลสุขภาพของตนเองจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการดูแลสุขภาพตนเองได้ อย่างเหมาะสม ลดการซึมเศร้าและความเจ็บป่วยทางจิตใจในผู้สูงอายุได้ 1.3) สุขภาวะทางสังคม พบว่า ชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษมีการส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุให้เข้าสังคมมากขึ้น เพราะการ จัดกิจกรรมจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ร่วมมือ ร่วมแรงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ด้วยความสุข และเต็มใจที่ได้ทำกิจกรรมนั้น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิต ทั้งการได้กลายเป็นผู้ให้และผู้รับจากเพื่อนๆ ในชุมชน และ 1.4) สุขภาวะทางสติปัญญา/จิต วิญญาณ พบว่าชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ทำนุบำรุงทางศาสนา งานบุญประเพณีเนื่องมาจากความเชื่อและการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษว่า การทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชุมชน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาอารมณ์ สงบสุขต่อจิตใจ และเจริญสติปัญญาของผู้สูงอายุ และ 2) กลไกการดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง การ ดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงเป็นการช่วยเหลือฟื้นฟู แบ่งเป็นการดูแลช่วยเหลือโดยหน่วยงานท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้อง และดูแลโดยชุมชน ใช้สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในครัวเรือนกลุ่มเปราะบางที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ติดบ้านหรือติดเตียง มีรายละเอียดดังนี้ 2.1) การดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเทศบาลตำบล โรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกรณีที่ผู้สูงอายุอยู่คนเดียว หรือ ครัวเรือนที่มีเฉพาะผู้สูงอายุที่ดูแลกันเพียงลำพัง เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเปราะบางและ ด้อยโอกาสในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องได้รับการจัดลำดับความสำคัญในการให้ความ ช่วยเหลือก่อน โดยจะมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย การรักษา บำบัด และ ฟื้นฟูอาการเจ็บป่วย โดยอาศัยกลไกการดูแลที่เป็นมาตรฐานภายใต้นโยบายกองทุนระบบการดูแล ระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงและ Care Giver โดยมีผู้ช่วยผู้ดูแลผู้สูงอายุ หรือนักบริบาลคอยดูแล ตั้งแต่การให้การดูแลด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันเบื้องต้น จนถึงการดูแล ที่ซับซ้อนแก่ผู้ได้รับการดูแลโดยเป็นการดูแลแบบต่อเนื่อง และ 2.2) การดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง โดยชุมชน พบว่า ชุมชนในจังหวัด ศรีสะเกษมีการหนุนเสริมความเข้มแข็งด้วยกระบวนการเชิง ชุมชน โดยใช้ “ระบบเพื่อนบ้าน” ในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ความช่วยเหลือ และยังมีระบบดูแล

เรื่องการส่งยาและอาหารให้กับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวซึ่งอยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยกระบวนการดังกล่าวนี้ จะมีความเด่นชัดในพื้นที่เขตชนบท เพราะยังมีระบบของเครือข่ายเชื่อมโยงอยู่ ทั้งนี้ยังพบว่า บางพื้นที่มีกระบวนการฟื้นฟูผู้สูงอายุที่เป็นผู้พลัดถิ่นให้สามารถกลับมาช่วยเหลือตนเองได้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชน เกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง การดูแลส่วนใหญ่จะเป็นการดูแลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การเพิ่มพูนความรู้ทักษะอาชีพ ดูแลในเรื่องการเข้าถึงสิทธิผู้สูงอายุ โดยบางพื้นที่ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่จำเป็นตามบริบทของพื้นที่ โดยการเข้าร่วมในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวทางสังคม รวมถึงการได้รับความรู้จากการแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมกับเพื่อนวัยเดียวกัน และความรู้จากหน่วยงานจัดขึ้นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Worawong, J. and other (2020) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการอยู่อาศัยที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงตนของผู้สูงอายุให้สามารถเข้าถึงข้อมูลการบริการทางสังคม และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการพัฒนาศักยภาพในรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุไปใช้ในชีวิตประจำวันที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ (2) รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน ชุมชนบางพื้นที่ไม่มีโรงเรียนผู้สูงอายุแต่มีสถานที่ที่ชุมชนได้จัดการให้เกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งทุกกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้คงความสามารถในการดูแลและพึ่งพาตนเองได้นั้นหมายถึง กระบวนการทำงานในการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุจะสมบูรณ์ได้ ต้องเกิดจากหน่วยของครอบครัว ชุมชนสร้างขึ้นสืบเนื่องจากครอบครัว และชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ ส่วนหน่วยงานท้องถิ่นจะเป็นหน่วยงานหนุนเสริมจะทำให้เกิดความยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังของชุมชน สอดคล้องกับ Srithamrongsawat, S and other (2018) กล่าวว่า การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

ในชุมชนนั้นควรเป็นการดูแลที่ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย โดยเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่าง ครอบคลุมกับหน่วยงานของรัฐซึ่งมีเป้าหมายคือการเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเอง ไม่ต้องเป็นภาระหรือพึ่งพิงผู้อื่น และการดูแลแบบชุมชนมีความหมายถึงชุมชนที่มีความเอื้ออาทร เป็นผลพวงของสถาบันทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการที่เข้มแข็ง

2. การสร้างกลไกชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสูงวัยของกลุ่มคนทุกช่วงวัยในชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัด พบว่า

2.1) การสร้างกลไกส่งเสริมกิจกรรมรวมกลุ่มผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) การดูแลสุขภาพทางกาย เป็นการรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุส่งผลต่อสุขภาพทางกายด้วยการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมออกกำลังกาย ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคือการออกกำลังกายพัฒนาสุขภาพ คือ การรับรู้ได้ว่าสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น มีความสุขและมีสังคมมากขึ้นเป็นการแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันและกัน โดยผู้สูงอายุยังคงความสามารถทำกิจกรรมดังกล่าวได้เป็นอย่างดีและมีความสุขที่ได้ร่วมกันทำกิจกรรมกับเพื่อนวัยเดียวกัน ส่งผลต่อสุขภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุที่มีความแข็งแรงตามวัย สอดคล้องกับ Chanthakhiri, C. (2016) กล่าวว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการทำหน้าที่ของร่างกายที่เสื่อมถอยลง การออกกำลังกายในผู้สูงอายุควรเน้นหลักการออกกำลังกายที่เหมาะสมจะส่งผลต่อสมรรถภาพทางกายและสามารถดูแลตนเองได้มากที่สุดของผู้สูงอายุ และยังในการออกกำลังกายที่มีเป็นกิจกรรมในคนหนุ่มสาววัยเดียวกันยังส่งผลต่อความพึงพอใจและความสุขของผู้สูงอายุ (2) การดูแลสุขภาพทางจิตใจ การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนผู้สูงอายุ จึงพบว่า ชุมชนจะให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นอันดับแรกและให้เกียรติกับผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลผู้ทรงคุณค่าของชุมชน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมช่วยลดการซึมเศร้าและความเจ็บป่วยทางจิตใจในผู้สูงอายุได้ จึงควรมีการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Department of Mental Health (2015) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมและการสร้างสัมพันธภาพเป็นกลไกสำคัญในการช่วยพัฒนาจิตใจให้กับผู้สูงอายุที่กำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้สูงอายุบางรายปรับตัวปรับใจไม่ทันเกิดการซึมเศร้าและถดถอยบทบาทตนเองออกจากสังคมและเจ็บป่วยทางกายและใจโดยง่ายจะนำไปสู่ปัญหาภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (3) การดูแลสุขภาพทางสังคม พบว่า ชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษมีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเพราะการจัดกิจกรรมจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ร่วมมือ ร่วมแรงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสุข และเต็มใจที่ได้ทำกิจกรรมนั้น ทั้ง

กิจกรรมช่วยเหลือเพื่อนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย หรือได้รับความเดือดร้อนทั้งทางกายและจิตใจ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความสุขและความทุกข์ร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกได้ร่วมแบ่งปันและแบ่งเบาระยะของเพื่อนวัยเดียวกัน และเกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิตทั้งการได้กลายเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับจากเพื่อนๆ ในชุมชน สอดคล้องกับ Praphakornsiritham, P. (2017) กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทางสังคมหากได้อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมที่ดีมีครอบครัวที่อบอุ่น มีชุมชนและสังคมที่แข็งแรงร่วมมือร่วมใจกัน มีระบบบริการและกิจกรรมทางสังคมที่ดี มีการแบ่งปันสิ่งของหรือความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่นเสมอ รู้สึกว่าชีวิตของท่านมีคุณค่าต่อสังคม และ (4) สุขภาวะทางสติปัญญา/จิตวิญญาณ พบว่าชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญต่อกิจกรรมนี้มาก เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างเสริมหรือกระตุ้นอารมณ์ให้เกิดความพึงพอใจ เป็นกิจกรรมที่พัฒนาอารมณ์แห่งความสงบสุขต่อจิตใจ และเจริญสติปัญญาของผู้สูงอายุทำให้เกิดความสงบสุขในจิตใจและมีพลังในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติมากขึ้น สอดคล้องกับ Khemaweeron, W. and other (2017) กล่าวว่า การเจริญสติด้วยด้วยการปฏิบัติตนเจริญศีลภาวนาเป็นเครื่องแห่งความสุขของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสติไตร่ตรองอยู่กับปัจจุบันชื่นชมในประสบการณ์ของตน เป็นการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถพิจารณาไตร่ตรองถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้เป็นผลทำให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้มีความเข้มแข็ง มีพลังใจในการมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมายและความสงบสุขมากขึ้น

2.2) กลไกการดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง การดูแลผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงเป็นการช่วยเหลือฟื้นฟู พบว่า มีกลไกที่เชื่อมโยงการดูแลทั้งจากหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องและการดูแลโดยชุมชนมีการใช้กลไก “ระบบเพื่อนบ้าน” เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพและโภชนาการให้กับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวซึ่งอยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยจัดทีมดูแลสุขภาพที่เป็นจิตอาสาที่เป็นเพื่อนบ้านตามคุ้มต่างๆ คอยดูแล ซึ่งทุกคนเต็มใจและมีความสุขในการได้ช่วยดูแลผู้สูงอายุในชุมชนที่ให้การดูแลนอกเหนือจากการรับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดเกื้อหนุนและครอบคลุมในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ Atsantia, J. and other (2014) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ทุกชุมชนควรมีระบบการดูแลเพื่อสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชน คือ การดูแลโดยชุมชนจัดทีมดูแลสุขภาพติดตามดูแลผู้ป่วยเรื้อรังที่บ้าน เป็นการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนด้วยใจอย่างมีความสุขที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ และมีเจตคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ และเข้าใจในความสูงอายุ ซึ่งเป็นการให้บริการของชุมชนนอกเหนือจากระบบการดูแลผู้สูงอายุของหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นโยบายส่งเสริมการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุโดยชุมชนให้มีความครอบคลุม โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมกองทุนชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงและบูรณาการ สำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่ม ทั้งผู้สูงอายุ ที่ยังคงความสามารถในการดูแลตนเอง และผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องการการดูแล บริการด้านสุขภาพที่จำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติมคือ โดยชุมชนอาจมีทีมหมอชุมชนที่ได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยส่งเสริมความรู้ไปถึงระดับครัวเรือนให้สามารถช่วยเหลือตนเอง และ การบริหารจัดการระบบบริการควรเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในชุมชน

1.2 ชุมชนควรมีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุไม่ควรให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นภาระของชุมชน แต่ต้องวางแผนถึงหน่วยครอบครัวโดยส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของทุนชุมชน โดยอาจจัดตั้งให้มีกองทุนชุมชนในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

1.3 ชุมชนควรมีการรณรงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและชุมชนให้เอื้อต่อสุขภาพและส่งเสริมการมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนและให้มีการจัดทำฐานข้อมูลของชุมชนที่มีการดูแลผู้สูงอายุว่าปัจจุบันมีการดูแลด้านใดบ้าง เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการรองรับและพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบกับการออมเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ในวัยเกษียณเพื่อเป็นฐานข้อมูลเชิงเศรษฐกิจของประชากรจังหวัด

เอกสารอ้างอิง (References)

- Atsantia, J. and other. (2014). A model of care for the elderly in the community in Royal Thai Army Nursing Journal. Vol.(15),(3), September - December 2014. [in Thai]
- Chanthakhiri, C.. (2016). Promoting exercise behavior in the fragile elderly in Faculty of Nursing Journal Burapha University. Vol.24,(2), April - June 2016. [in Thai]

- Department of Mental Health. (2015). **Guidelines for social and psychological care for the elderly to prevent mental health problems**. Nonthaburi: Agricultural Cooperative Federation of Thailand.
- Khemaweeron, W. and other. (2017). enhancing the spiritual well-being of the elderly according to Buddhism in **Buriram Sangha College Journal**. Vol.(5),(1), January - April 2017. [in Thai]
- Praphakornsiritham, P.. (2017). Health education of the elderly in Tha It community Wat Saeng Siritham, Tha It Subdistrict, Pak Kret District Nonthaburi Province in **This thesis is part of the study pursuant to the Master's Degree Program in Buddhism**. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Registration Technology Development and Administration Division, Department of Provincial Administration. (2020). Number of inhabitants throughout the Kingdom as evidenced by civil registration, December 31, 2020. [Online]. Available: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php> Retrieved on 19 April 2021. [in Thai]
- Sisaket Provincial Labor Office. (2018). **Summary of Sisaket Province Labor Information Report 2018**. Sisaket: Sisaket Provincial Labor Office.
- Srithamrongsawat, S and other. (2018). **Research to develop a long-term care system for elderly people with dependency under the National Health Security System**. Bangkok: Desemberby.
- Worawong, J. and other. (2020). Elderly friendly community development: School for the Elderly, Na Phu Subdistrict, Phen District, Udon Thani in **Journal of King Mongkut's College of Nursing, Phetchaburi**. Vol3,(3), September – December 2020. [in Thai]

